

ЖИВА ІСТОРІЯ ГУЦУЛЬЩИНИ У СПОГАДАХ СТОЛІТНІХ ГУЦУЛІВ

Іван ЗЕЛЕНЧУК

кандидат фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник Філії «Гуцульщина» ННДІУ

Ярослав ЗЕЛЕНЧУК

кандидат історичних наук,
науковий співробітник Філії «Гуцульщина» ННДІУ

Анотація. У статті наведено запис спогадів столітніх гуцулів, виконаний під час українознавчих експедицій в Гуцульському регіоні України. О. Данилюк і М. Зітинюк згадали про пережиті ними важкі життєві випробування двома світовими війнами, про велику силу духу, що допомогла їм все подолати. Вони зберегли давній гуцульський уклад життя. Глибока духовність, жорсткий природний відбір, успадковане довголіття, життя у високогір'ї Карпат, постійна праця в гірському господарстві, дерев'яна хата, народне вбрання і натуральне харчування – це тільки окремі елементи цілісної системи гармонійного життя і праці столітніх гуцулів, яку мають досліджувати фахівці.

Ключові слова: Гуцульський регіон України, українознавчі експедиції, столітні гуцули.

Гуцульський регіон України розташований в Українських Карпатах і складається із Галицької, Буковинської та Закарпатської Гуцульщини. Галицька Гуцульщина розташована у центрі цього регіону і включає в себе Покутські Карпати, Чорногірський хребет, Гринявські та Чивчинські гори. Географічним і етнографічним центром всієї Гуцульщини є найвисокогірніший район України – Верховинщина [1].

Філія «Гуцульщина» ННДІУ здійснює українознавчі експедиційні дослідження Гуцульського регіону України, що базуються на концепції експедиційного українознавства, яке є практичною реалізацією емпіричного напрямку сучасного українознавства, розробленого науковцями ННДІУ під керівництвом академіка П. Кононенка [2]. З 1995 р. Філія «Гуцульщина» ННДІУ проводить українознавчі експедиції на території Гуцульщини, які дають можливість створити українознавчу джерельну базу для дослідження сучасного стану, проблем та перспектив розвитку самобутнього гірського краю.

За 15 років експедиційних досліджень Гуцульського регіону України окреслилися основні теми українознавчих експедицій: «Українознавчі експедиційні дослідження природи і екології Гуцульського регіону Українських Карпат»; «Українознавчі експедиційні дослідження українського етносу в умовах Гуцульського регіону Українських Карпат»; «Українознавчі експедиційні дослідження етносоціальної системи Гуцульського регіону України»; «Українознавчі експедиційні дослідження матеріальної і духовної культури гуцулів» [3].

У сучасній науковій концепції українознавства академіка П. Кононенка наголошено на важливості всебічного вивчення людини: «...ядром українознавства (як і японо-, британіє-, росієзнавства) є людинознавство, – **людинознавство** є чи не найскладнішою, найтаємничішою системою, в якій важливу роль відіграють і потребують знань: біологічна природа; фізична структура; родові чинники; соціальна зумовленість світосприйняття і життєвої позиції; традиції; культура; життєва воля; психіка» [4, 41]. Тому в рамках проведення українознавчих експедицій на тему «Українознавчі експедиційні дослідження українського етносу в умовах Гуцульського регіону Українських Карпат» ми виділили окремий розділ – «Жива історія Гуцульщини в розповідях гуцулів літнього віку». Літніми ми

вважаємо осіб сімдесятирічного віку і старше. Багато нових історичних і досвідних знань ми одержали під час проведення інтерв'ю з гуцулами-респондентами віком 70, 80, 90 і більше років.

Варто відзначити наукову цінність історичного досвіду, про який ми дізналися під час зустрічей та спілкування із столітніми гуцулами-респондентами. В архівному фонді Філії «Гуцульщина» ННДІУ зберігається дорогоцінний «Українознавчий джерельний золотий запас» – документальні фотографії, аудіо- і відеозаписи інтерв'ю із дванадцятьма столітніми гуцулами Верховинщини. Наведемо їх імена та місця проживання: Іван Рошеюк (Дземброня), Олесій Венгрин (Синиці), Василь Максим'юк (Верхній Ясенів), Євдокія Зеленська (Топільче), Марія Кошелюк (Верховина), Іван Остафійчук (Верховина), Марія Пітиляк (Льці), Іван Семенюк (Льці), Михайло Тимофійчук (Пробійна), Євдокія Павлюк (Криворівня).

Письмові записи інтерв'ю із вищезгаданими довожителями Гуцульщини, їх документальні фотографії були опубліковані раніше у регіональних журналах «Гуцульщина» і «Гуцульський календар» та районній газеті «Верховинські вісті». Протягом 2008–2009 років на території Верховинського району Івано-Франківської області ми здійснили українознавчі експедиції до двох столітніх гуцулів: Данилюка Олексія Васильовича і Зітинюк Марії Іванівни. Пропонуємо до уваги всіх дослідників українознавства інтерв'ю із респондентами як експедиційне поповнення українознавчої джерельної бази.

Видатні українські письменники І. Франко, Ю. Федькович, М. Коцюбинський, Г. Хоткевич, М. Ломацький, польський письменник С. Вінценз, дослідники і літератори Гуцульщини В. Гнатюк, В. Шухевич, П. Шекерик-Доників, П. Плитка-Горицвіт та багато інших у своїх літературних творах і етнографічних роботах часто використовували гуцульський діалект української мови, записаний ними під час спілкування із довожителями краю.

Експедиційна робота із респондентами літнього віку має певні особливості. У статті ми звернемо увагу тільки на одну специфічну етнолінгвістичну ознаку. Столітні гуцули розмовляють лише гуцульським діалектом, у якому наявна велика кількість давніх гуцульських слів. Тому для їх збереження записи інтерв'ю зроблено саме гуцульським діалектом української мови. Для правильної передачі на письмі дійсного звучання

автентичної вимови в окремих діалектних словах ми користуємося літерою «ь» російського алфавіту [5].

Спогади Олексія Данилюка (Петрончукового)

Стотрирічний гуцул Данилюк Олексій Васильович (Петрончуків) народився 15 березня 1907 р. у селі Черетів, що належить до Буковецької сільської ради Верховинського району Івано-Франківської області. Це високогірне село розташоване біля підніжжя гори Писаний Камінь. На її вершині височить величезна кам'яна скеля, яка була дохристиянським скельним святилищем перших поселенців Карпатських гір. Гора Писаний Камінь розташована на Ігрецькому хребті, що належить до Покутських Карпат. Нині здійснюється будівництво ґрунтової автомобільної дороги до села Черетів.

Під час другої українознавчої експедиції Філії «Гуцульщина» НДІУ 18 жовтня 2008 р. було здійснено відеозапис і фотографування зустрічі із респондентом О. Данилюком на подвір'ї його хати у селі Черетів. Його життя є яскравим прикладом активного довголіття. У столітньому віці він обслуговує себе сам і навіть косить ручною косою отаву біля свого дому. Пропонуємо до вашої уваги цікаві спогади гуцула-довгожителя **Олексія Данилюка**.

«Я називаюся Данилюк Лесьо, син Василя. Родився я тут у Черетові 15 березня 1907 року. З Божої помочі міні вже минуло 100 років. Коли міні було 100 років, то мене поздоровили выд Буківця й Верховини, подарували телевизор тай 1000 гривнів. Про мене написали в нашій районній газеті.

Мый дєдя був родом з цього місця, а моя мама Васюта була родом з Буківця. Моя прабаба прожила аж 120 років: виддалася у 40 років, 40 років із чоловіком прожила, а витак 40 років ші одовицев була. Типер одні люде лихо роб'їт другим людем – тай зато мало жиют. Я старавси людем робити добро, зле я нікому ни робив. Хочу вам сказати, шо кождий день нашого житя – це подарунок выд Господа Бога!

У нашій сім'ї всіх нас було 14 дітий: 7 хлопців тай 7 дівчет, але половина умерла малими, а половина згудувалиси. Згудувалиси: Іван, Федьо, Параска, Настуня, Гафія, Маріка і я. То колис була біда, бо ни було ні лікарів, ні ліків. Діти заслабали тай умирали, лиш хто моцнішший родивси, той виживав.

До школи я ни ходив, чітати тай писати ни вмію. Вмію робити руками: умію різати трацков пилов, умію косити траву, хату умію покласти (я цису хату сам собі поклав).

З-за Австрії у нас ни було великої біди. У Австрійську войну було всьо дуже дороге. З-за Польщі було, бо великі податки наклали, але хто мав багато ґрунту, той жив крашше. З-за колгоспу стало трохи лекше, але платили мало і багато людий робили в колгоспі лиш за присадибу тай толоку.

При войску я ни служив: ни тому, шо ни здатний був, а тому, шо стоєв у запасі. Витак вибухнула война з німцями тай всьо закалатотилоси. Німеччина Польщу скоро розбила, і зато поляки мене ни встигли забрати на войну.

До церкви ми ходили з Черетова аж у Ісенев. Багато років у Ісенові служив отец Березюк, то був дуже мудрий чоловік і багатьом людем помых вибратиси з біди. Березюк стоєв за людьми, радив людем. Типер у нас є нова церква на Буківци.

Я женивси у 22 роки. З першов жынков Аннов ми прожили 20 років, мали дві дівчині. Парасочка умерла у 4 рочки, а Васюта була выддана за Гриця Томашука. Моя донька Васюта уже умерла. Зараз у мене є 9 онуків.

О. Данилюк: «Я вже на цій ступеньці життя»

Ми жили на безлюдю, на присілку Кічирки, і ни раз бувало так, шо я мусів ховатиси лісами. До нас приходло багато усеких людий ночувати. Бувало чісом, шо наберетси повна хата чужих людий з лісу. Тогди жынка з дітми спали на печі, а я під піччю туливси. Але, декувати Богу, у мойй хаті нікого ни ймили, тай нікого ни вбили. На допитах мене били й шіпали до признавку, хотіли, аби я продав своїх, але я нікого в житю ни выдав.

За всі мої роки з-за німців було найкрешше жити. Тогди нас хтос обговорив німцям, і через це мою жынку Анну побили поліцаї у Жеб'ю на ґестапо (она покійна з того молодов умерла). Мене тоже били німці залізнов шинов по плечьох, але я икос з того выжив. Клав баньки і п'євки на убиті місця. З другов жынков Васютов ми прожили 50 років, але она умерла 2008 року. Так, шо я вже лишивси сам один. З моїх рьдних вже нима нікого.

Я робив трохи у бутині. Тогди смеречі сокеров пыдрубували, дворучков пилов пилили, а кіньми возили. Бутинарі спали по 30 чоловік у колибі. На середині колиби горіла велика ватра. Мужчине спали обернені ногами до ватри. Люде бідували дуже, бо робота була кіжка.

Ми земні мали мало, лиш на одну корову. Я зароб'єв на жите різними роботами у ґаздий: майстрував, різав протісі, тертиці, цаливки, косив трави. Выддового різаня трацков пилов болет руки тай груди. Косити я дуже любив. Молодим я за одну днину сам скошував трави на одно сіно. Ви подивітси на оту обыч на Максимци, шо лишиласи никошена до сегодне (18 жовтня 2008 року). У нас бирше половини церинок стоїт нискошених. То великий ґріх, аби таку золоту травичку зима припадала... Я ни знаю, шо то типер сталоси из людми? Выд коли я себе памнітаю, то наші люде кохали маржину тай з того жили. Вывці, корови тай коні – то наші основні гуцульські статки. Типер маржина платитси мало, а барабулю руда зчєста б'є. Люде ни мают з чого жити тай из тої біди з верхів повтікали...

Літі худібка сама себе годуї у толоках тай на полонинах, лиш траба постаратиси зробити сіна на зиму. Сінокос – то наш правдиві жнива, а сіно – то наш другий хліб. Я колис половину того Максимця скошував сам. Давно бідні косили тай громадили сіно у богачів за коновку гуслінки, а типер нима кому косити навіть за файну плату...

Я умію играти у скрипку, флоєру, динцівку. Ми з покійним Василем Іванаховим любили разом играти у скрипки. Я выходив у колідники 40 років. Переважно я йграв колідникам, играв також хрестини тай храми. Колис я дуже любив гуляти. Молодим я так файно гуляв гуцулку, шо нікто ни мыг

мене перегуляти (а плит перескакував, аби який високий був...). Мене ніколи ні кортіло пити горівку. Колис горівку пили однов маленьков порційков на десіть грамів і тов ші ділилися. Старших людей уважали, а типер усьо стало ні так...

Я на житю всекі слабости пережив. З-за німців я два рази лежев на чірвінку по 20 неділь. У шпитали я ні лежев, лікувавсь зілями, коріннями і примывками. На старість я вибрав багато околив від нервив. Я курих 30 років і витак лишив, то є гет пусе... Аби менше кортіло курити, то я стебло серника держев у роті.

Ціле своє жите я держу бошки: понедівнок і п'єтничку. Їм капусту, огірки. З їдов я ніколи ні вибагав, шо було – то їв. У мене є коровка, бо я найбирше люб'ю всьо молочне.

Наша гуцулська ношя дуже файна: вишита сорочка, кожух, баршывка. То є дуже здорово носити сорочку із старовічког зрібног полотна. Колис всі чоловікі сорочки носили поверхі (я свою сорочку в гачі ші ні закладав...).

В мене є ні лиш добра коса, але й добра скрипка. До нидавна я играв у скрипку. Типер ні можу играти, бо я збавив собі мізинец. Колис на кождий забаві або толоці играла скрипка, співали, гуляли і набувалися. Ми малими спершу учілиси играти у долобанку, а витак у скрипку. Я ші трохи учівси играти у скрипку в Могура у Зеленому. Багато я ні змыг навчітиси, бо до музики траба родитиси. А Могур – то був родимий музикант. У мене на стіні у газеті є фудуграфія Могура тай Ромка. Колис зчеста можна було чути, шо хтос играї у дінцівку, флоєру або скрипку на дворі коло хати (тіпер бирше лиш один телевизор играї...).

Аби людина шош уміла добре зробити, то она до того маї родитиси. Тут коло нас на Буківці жиє Міхайло Тафійчук (Павльв), то тоже родимий майстер тай музикант. Вын усьо умії зробити тай на всіх інструментах играї.

Вид нас з Черетова веде дорога на Писаний Камінь, Копілаш, Ліщовату. Бувало колис на Богородицу зуведе виходили люде набуватиси на Писаний Камінь. Там є велика рывна плита, і ми на ній любили гуцулки гуляти. Музыка играла, а ми гуляли. Ми ходили на Писаний Камінь ші й того, шо выдтів файно видко цілу Черногору.

Колис тут у Черетові жили великі ґазди: Івасі, Максименчук, Петрус, Цюпеї. Они мали свої полонини, по 10 коров тримали, бринзу робили і продавали за гроші. Овец тоже тримали великими ботєями, бо без вывці і гуцули, і хати гуцулські голі би були. Єк кажут: вывця – то наша «уберихата». Зараз лишилоси ші пару ґаздий, шо бики кохають, але вывці вже ні тримають. Багато наших людей виїхало із села на заробытки. Настала біда, бо

Князь і княгиня на гуцульському весіллі

ґаздувати нима кому... Біда, шо типер у сім'ях пишло стримголов, вже діти зачели розказувати старини. То таким кіпом ніколи ні выйде на добре...

Памнітаю, ек у Максименчука було богацке весіле, шо тривало цілий тиждень. Весільні гості ходили т'хаті кутатиси тай знов приходили на весіле.

Але то давні люде уміли роботу робити тай уміли файно набуватиси. Типер бувають такі весіля, шо зводітси бырше до їди тай питя, а заспівати й загуляти по гуцульски мало хто беретси. Хіба це гуцульське весіле?..

Зараз уже пызна осінь, а Максимец лиш на половину скошений, а решту трави, відий, зима припаде. За цим Максимцем є ше бырший ґрунь – Плоский називаїтси. Кажут, шо там тоже дуже багато никошеної трави лишилоси. Я молодим дуже любив косити і половину цего ґруня скошував сам. Аби йке сіно було велике, то я за днину їго скошував. Кождий чоловік повинен за день скосити на опыт сіна. Колис я був тут найстарший косарь: ек раз кев косов – то на крок си поступив.

Тут з-за колгоспу збиралися на толоки по 40 косарий. Типер біда, шо косий нима дуже добрих. З-за Австрії були найкрашші коси – «Гарантывки» називалися. Ви подивітси, ика то ниправда до роботи коло сіна: до роботи в лісі наробили всекі бинзопили, а до кошіня трави на обочях нима доброї косарки. Для кошіня трави у наших верьхах траба зробити легку тай моцну косарочку, аби нев можна було косити на любий обочі.

Я жию ші по-старовіцкі, кладу ватерку в давний печі. Шпартат ми ні клали, бо привикли кутатиси у печі. Міні було дуже добре, поки жила моя покійна Васюта, але моя жынка умерла, і я лишивси сам у хаті. Покійній Васюті було лише 70 років. Дотримуй мене Василь Данилюк (син моего брата Івана) із жынков Васютов. У них є десітеро своїх діточок. Декувати Богу, цего літа я потрохи косив церинку коло хати тай колов дрива, а сегодне рано ші укосив отавки коровці на придавок.

Про назву Черетова я чув, шо тут колис були смерекові ліси і суда приходили давні люде черти ліс на сухарі. Дальше Станіслава я ні був. Багато років я вже ні був на селі. Я вже й забув, коли послідний раз сходив у село. Я типер жию один у хаті. Кождий день до мене приходіт Василеві діти, приходіт онуки. Приходив видознати мене Міхайло Ілійчук з сином Олексов из Рывні.

На житю міні приходилоси багато всекої біди пережити і кежко робити. Я битий був выд усіх, але так Господь Бог дав, шо я ші жию, а тих, шо мене били, вже давно нима на цим світі... Бо, шо робиш другому, то й тобі буде!

Я вам розказав про своє жите то, шо памнітаю. Багато із свого жита я забув. Чоловік у біді багато забуваї... Дай Боже, аби всі люде прожили тільки років, ек я!».

Гуцульська родина

Спогади Марії Зітинюк (Плаюкової)

Стодворічна гуцулка Зітинюк Марія Іванівна (Плаюкова) народилася 3 січня 1908 р. у селі Красник Верховинського району Івано-Франківської області на гірському присілку Плай. З цього присілка відкривається гарний вид на селище Верховина, через присілок також проходить гірська дорога (плай) на полонини гірських хребтів Кострича і Черногора. Цим плаєм пастухи весною переганяли свої отари овець із гірських сіл на полонини, а восени поверталися із полонин до власних господарств.

На жаль, М. Зітинюк недочуває, і ми вимушені були писати свої запитання на аркушах паперу та показувати окремі старі фотографії із її родинного архіву. В такий специфічний спосіб нам вдалося провести розмову із студенткою респонденткою. У цьому нам допомогла Любов Козловська та дві дочки М. Зітинюк: Василина Козловська і Ганна Тимофійчук. З їхньою допомогою нам вдалося записати інтерв'ю у цієї мудрої гуцулки, яка народилася і все життя прожила у Краснику. Під час другої українознавчої експедиції Філії «Гуцульщина» НДІУ 11 березня 2008 р. було здійснено відеозапис і фотографування зустрічі із респонденткою в її хаті у селі Красник. Пропонуємо до вашої уваги цікаві спогади гуцулки **Марії Зітинюк**.

«Я вам трохи розкажу, ек ми колись жили, бо за великі роки багато си забуло. Називаюси я Маріка Зітинюк, а по дідови Плаюкова. Родилася я 3 січня 1908 року на цим місці. Ми мали 12 моргів землі, я була одна, і зато старыст у мене було багато. Дедя Иван міні вистарав кнезя з Кривополя. Мый чоловік називавси Петро Зітинюк (Цимпыв). Тогди міні було 16 років, а Петрови 29 років. Нас вінчев священик Глібовицький. Весіле играв Гавиць. В той час великий гонир був тим газдам, котрі могли наймити на весіле музику Гавиця. Тогди у Жеб'ю понад Гавиця ніхто крашше ни йграв у скрипку.

Ми з чоловіком Петром прожили 60 років разом і мали п'єтеро дітей. Одно умерло малим, а Анна, Василина, Василь і Иван згудувалиси. Покійний син Иван нидавно умер. Моій найстарший доньці Анні Тимофійчук, декувати Богу, вже минуло 77 років. Донька Василина Козловска жиє на місци, а син Василь робит учителем у Стебнях.

У нас було золоте весіле, і ми з Петром у Ілецькій церкві вінчелиси другий раз. Покійний чоловік був добрий і здібний. Ми жили з ним згідно.

Моя баба Маріка була доньков дека Гринюка і виддаласи дуже молодов – у 14 років за Дмитра Бойчука (Плаюка). Баба дуже бідувала з дідом, бо дідо був поганый. Плаюка забрали на Австрійську войну. У тоту войну в наших краях стоєло московске войско. Баба Плаючка ходила до маскалів і казала, шо она кривду свого чоловіка скуповує на ворогах...

А моя мама Анна Бойчук була доньков-одначков і виддаласи за Ивана Скуматчука. Коли московске войско видступало з Жеб'я, то мама лишила нас трьох дітей (Івдоху, Катерину й мене) тай утекла у Росію із одним старшим войсковим. Из нас трьох доньок лиш я одна вижила. В той час наш дідо Дмитро і дедя Иван ші ни прийшли з войни, і ми лишилиси з бабов Плаючков. Ек нам підпалили хату, то баба саме здоїла корови і молоком з диниці загасила вогонь (лиш трохи вигоріла стіна тай помист). Баба Маріка затускувала за доньков, а з того всего заслабла і зийшла з розуму, усеке дивне вироб'єла, купаласи зимі в Черемоші, ходила хатами по селу. З великим трудом ми забрали бабу до нашої хати. Баба лежела на опецьку й так страшно змарніла, шо аж очі в голу потали. Я кутала свою бабу на печі. Баба

гирько доживала, бо ни в розумі була та так сарака і умерла.

Ек дедю забирали на Австрійську войну, то я казала, шо буду Богу молитиси, аби вин живим вернувси. А мама нас била, вигонила на мороз, але я вижила! Милими ми ходили дранкаві, а коли дуже зголодніли, то клали ковпчик на столец і так досігали хліб із сволюка. Моя сестра Івдишка мала 9 років, пасла вивці і дуже застудиласи, послабувала місяць тай умерла. Дідо Плаюк її дуже любив, а мене ни любив (за то, шо я си вдала у свого дедю...) і сказав, шо ек би я була умерла, то був би міні ші й музику наймив... Катеринка тоже малов умерла. Хоть Плаюк мене ни любив, п'їниц до хати приводив, мене з хати вигонив, а ек прийшло си на старість, то з нами доживав... Я діда додержіла тай поховала.

Мый дідо був дуже гоноровий. Розказували, шо коли вын був хлопцем, то мама його ударила, а вын ухопив косу і без припочівку скосив на опыт сіна (хотів умерти выд роботи). Але то колись люде були дужчі, ек типер.

Баба Плаючка бідувала з дідом через икус богачку Маріку Фіткалку (Городейку). Она була велика ростом, чорна, мала чоловіка Дмитра, але вын був менший за ню... Фіткалку мали найбирше ґрунтів у Краснику тай полонину Гордю, тримала бирше ек 100 коров. Богачі маржину колись тримали зимі у стайнях на три стіни (без передної стіни й дверий). Дідо Плаюк був здуфалий і сильний побыйця. Раз моя баба найшла Плаюка у Городейки і лиш запиталаси: «А шо, Дмитрику, Ви тут ночували?» – і за ці слова мусіла надовго забратиси выд своєї хати. Никола Шкірчуків склав про діда цілу співанку, ек вын на весілю у Ілци п'єний, одним ударом бартки убив Гуцина. Але Городейка його викупила з кремінару. Судія за великі гроші написав у карті, шо Гуцин ни выд удару бартки умер, а шо у него із великої злості пукло серце. Тота співанка зачінайтси так:

*«А я выйду на Магуру, Магура біленька,
Є складена про Плаюка співанка новенька».*

Мої доньки Анна й Васюта знають цїлу співанку.

Мий дедя називавси Иван Скуматчук. Ек дедя вийшов з Австрійської войни і узнав, шо мама лишила нас самих і пишла з маскалями, то цілий рік спав з сокеров (дедя був би маму зарубав), а витак женивси на другий жынці. А ми троє лишилиси жити з Плаюком тай Плаючков.

У мене є велика фудуґрафія мами тай деді перед хатов-чітальнев. На фудуґрафії моя мама тримає в руках газету. Я тоже люблю читати газети, але мушу натігати околяри. У четаню міні днина скорше проходить.

Чоловік мий умер, а я сама лишиласи. Мий чоловік Петро Зітинюк був високий і кучіревий. Його дедя Ілак був середного росту, широкоплечий. Дедя був такий дужий чоловік, шо коли на одному весілю зачеласи быйка, то вын вихопив з плоту ворину і помовив її по земни перед хатов. Побыйці уздріли, шо дедя має страшну силу, і перестали битиси. Отак дедя футко розборонив быйку. Розказували, шо малим Ілак ссав мамині груди шьсть років і зато вырыс такий мощний.

Я до школи ходила й зразу вчіласи найкрашше у класі. Витак мене жидьвки перемогли з науков, бо они мали коли учітиси, а я мусіла дома помогати коло худоби.

Дівчінов я вигнала вивці в полонину на Попіван, але тогди на верьху ші ниекого будинку ни було, лиш из земні стриміло велике каміні. Туда

виходили наші люде на Йвана за зілім. Витак там три державі збудували камніний будинок. Я там мала ші пригоду з лошім. Ми хотіли лишити лоші в полонині, а оно тікало за кобилов у село. А я имила лоші з-заду за фыст тай так утримала їго. Витак дома з мене довго насміхалиси, шо дівчичініші така махова тай моцна, шо може лоші утримати за фыст... Я шесті маю, шо лоші мене ни уда-рило ритту у груди.

У 1944 році я заслабла на плямистий тифус. Мене в слабости дозирава чоловік. Міні так погано горілосо пити води, здавалося, шо цілий полыбычок би выпыла. Я була така слаба, шо міні вже зробили домовину... Усукали свічку, запалили і пыдоймили під середній сволок, а дим пишов в хату до образыв (на жите), а ни до дверей (на смерть). Тогда всі сказали, шо я з тої кіжкої слабости вибуду! Мою домовину чоловік позичів сусідови на похорон і сказав, шо ек я выдужіюси, то выддавати домовину ни траба, а ек умру – то прийдетси выддати. Икос помали, з Божев помиччу, я выдужіласи. Коли був великий голод, то ми пекли матарженики і так виживали. Господи, ек я си в житю набідувала...

Бог Світенський дав, шо я ші жию і ни лежу в лужку. Декувати Богу, я перебула всі біди. Минулої осени я ші громадила отавку коло хати. Найбирше міні шкодит то, шо я ни чую, вночі ни сп'ю. Чісом я забуваю, ика днина сегодне, то тогда питаюси у дітий. Я маю шесті на дітий тай онуків, особливо на цису Любочку. Це така добра жынка, аби їй добро було в житю. В хаті у мене тепленько, чісто, сухо. Коли міні було 100 років, то до мене приходили поздоров'єти з Києва і Франківска.

Міні трудно давне згадувати, я забуваюси. Бгато старовіцкокого вам ші може розказати Лесьо Гулюк з нашого села. Бог би вам дав жите шісливе, шо ви прийшли мене видознати».

У наведених вище спогадах гуцулів О. Данилюка і М. Зітинюк спливають пережиті ними важкі життєві

Иван Зеленчук

Ярослав Зеленчук

Живая история Гуцульщины в воспоминаниях столетних гуцулов

Аннотация. В статье приведена запись воспоминаний столетних гуцулов, сделанная во время украинознавательских экспедиций в Гуцульском регионе Украины. А. Данилюк и М. Зитинюк упомянули о пережитых ими тяжелых жизненных испытаниях двумя мировыми войнами, о великой силе духа, которая помогла им все преодолеть. Они сохранили старый гуцульский уклад жизни. Глубокая духовность, жесткий естественный отбор, унаследованное долголетие, жизнь в высокогорье Карпат, постоянный труд в горном хозяйстве, деревянная хата, народные костюмы и натуральное питание – это только отдельные элементы целостной системы гармоничной жизни и труда столетних гуцулов, которую должны исследовать специалисты.

Ключевые слова: Гуцульский регион Украины, украинознавательские экспедиции, столетние гуцулы.

Ivan Zelenchuk

Yaroslav Zelenchuk

Live history of Hutsulshchyna in the memories of hundred-year hutsuls

Annotation. The article describes the recording of memories of hundred-year hutsuls made during expeditions of Ukrainznavstvo in Hutsul region of Ukraine. O. Daniluk and M. Zitinyuk referred to experiences of serious life-testing by two world wars, the great strength of spirit, which helped them to survive. They kept the old Hutsul way of life. Deep spirituality, hard natural selection, inherited longevity, life in the highlands of the Carpathians, permanent work in the mining sector, a wooden hut, traditional costumes and a natural food are only elements of an integrated system of harmonious living and working of old hutsuls, that should be researching by specialists.

Key words: Hutsul region of Ukraine, expedition of Ukrainoznavstvo, hundred-year hutsuls.

випробування двома світовими війнами, і тільки велика сила духу допомогла їм все перенести. Всі вони зберегли давній гуцульський уклад життя. Наші намагання розгадати секрет довголіття гуцулів привели нас до думки, шо глибока духовність, жорсткий природний відбір, успадковане довголіття, життя у високогір'ї Карпат, постійна праця в гірському господарстві, дерев'яна хата, народне вбрання і натуральне харчування – це тільки окремі елементи цілісної системи гармонійного життя і праці столітніх гуцулів, котру потрібно досліджувати відповідним фахівцям.

Спогади столітніх гуцулів доповнюються цінними документальними фотографіями. Крім того, під час проведених експедицій було зроблено документальний відеозапис інтерв'ю респондентів, який зберігається в архівному фонді Філії «Гуцульщина» ННДІУ.

Ми вдячні директору Філії «Гуцульщина» ННДІУ П. Шкрібляку за участь у роботі українознавчих експедицій. Висловлюємо подяку соціальному працівнику села Буковець Г. Денисюк, яка супроводжувала нас до садиби О. Данилюка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховинщина. Загальні описи та історичні нариси про населені пункти району / Упор. І. Зеленчук. – Верховина: Гуцульщина, 2004. – 331 с.
2. Кононенко П.П. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2006. – 870 с.
3. Зеленчук І. Українознавчі експедиції в умовах Гуцульського регіону України // Українознавство. – 2008. – №2. – С. 176–178.
4. Кононенко П.П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості: Збірник наукових праць. – Львів: Сполом, 2006. – 457 с.
5. Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження / Відповідальний редактор Ярослава Закревська. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2000. – 364 с.